

VAIN HÄIVÄHDYS SINISTÄ RIITTÄÄ

-Sinisatakielen salat

Siperian taigan legendaarinen **sinisatakiele** puuttuu yhä Suomen lajilistalta vaikka se löytyy jokaisen saarikomppaan ja himobongarin toivelistan kärjestä. Aniharva tuntee kuitenkin lajin pukutuntomerkkien muuntelua – esimerkiksi nuorelta naaraalta voi sininen väri puuttua höyhenpuvusta kokonaan. Artikkelissa esitetään kuvamateriaalin avulla sinisatakielen puvun muuntelua sekä annetaan eväät iän ja sukupuolen määrittämiselle.

HANNU HUHTINEN JA MARKUS LAMPINEN

LEVINNEISYYS JA HARHAUTUMINEN

Sinisatakiele (*Larvivora cyane*, aiemmin *Luscinia cyane*) on laajalle levinnyt, Siperian taigavyöhykkeellä pesivä polytyyppinen laji, josta tunnetaan kolme alalajia *L. c. cyane*, *L. c. bochaiensis* ja *L. c. nechaevi*. Läntisin nimialalaji *cyane* pesii Altailta, Koillis-Kazakstanista Keski-Siperiaan ulottuvalla alueella, Tuvan tasavallan kautta Baikäljärvelle ja Pohjois-Mongoliaan. *Cyanen* kuvataan talvehtivan ainakin Yunnanin maakunnassa Kiinassa sekä yleisesti Kaakkois-Aasiassa aina keskisestä Myanmarista itään Borneolle asti. Alalajin *bochaiensis* kuvataan

pesivän Itä-Siperiassa sekä Koillis-Kiinasta Koreaan ulottuvalla alueella ja talvehtivan Malakan niemimaan eteläosissa, Kambodžassa, Vietnamissa, Sumatralla ja Borneolla. Alalajien pesimäalueet kuvataan eri kirjallisuudessa varsin eri tavalla, mikä tarkoittanee sitä, ettei taksonien pesimäalueita tunneta kovinkaan tarkkaan. Kolmas, vasta vuonna 2006 kuvattu alalaji *nechaevi* pesii Sahalinilla, eteläisillä Kuriilien saarilla sekä Japanissa. Tämän alalajin talvehtimisalueita ei tunneta tarkkaan, ne menevät ilmeisesti päällekkäin muiden alalajien kanssa Kaakkois-Aasiassa.

Sinisatakiele on pitkän matkan muuttaja ja erityisesti nimialalajin pesintä Venäjän pohjoisilla pesimäalueilla ajoittuu kesäkuun ja elokuun alun väliselle

Vanha koiras sinisatakieli on selkäpuolelta syväsininen ja vatsapuolelta, kurkusta pyrstön pisimpiin alapeitinhöyheniin asti, puhtaanvalkoinen. Ainoastaan sen ohjas, korvanpeitinhöyhenet sekä joillekin yksilöille muodostuva vaihtelevan kokoinen rinnansivun laikku ovat mustat. Sinisatakielikoiraan jalat ovat tyypillisesti lihanväriset, joskus jopa silmiinpistävän vaaleanpunaiset. Mustien siipisulkien, erityisesti kyynärsulkien, ulkohöydyt ovat siniset, ja sama efekti on havaittavissa myös kyynärsiiven isoissa sekä käsisulkien peitinhöyhenissä, joiden ulkohöydyt ovat siipisulkia korostuneemmin kirkkaansiniset. Siiven keskimmäiset ja pienet yläpeitinhöyhenet ovat kokonaan tasaisen syväsiniset. © Hannu Huhtinen, Venäjä, kesäkuu 2019.

ajanjaksolle. Japanissa *nechaevi* aloittaa pesinnän hieman aiemmin, usein toukokuun puolella ja sen pesintä kestää tyypillisesti pitkälle heinäkuuhun. Pohjoiset populaatiot lähtevät syysmuutolle elokuun lopun ja syyskuun aikana, vain muutamia yksilöitä on havaittu pesimäpaikoilla vielä syyskuun lopussa. Japanin pesimäalueilla on sinisatakieliä havaittu vielä lokakuun alussa. Pääosa linnuista muuttaa Mongolian ja Kiinan läpi syyskuussa sekä aivan lokakuun alussa ja linnut saapuvat Kaakkois-Aasian talvehtimisalueille syyskuun puolivälin ja marraskuun alun välisenä aikana, pääosin lokakuun puolivälin tienoilla.

Sinisatakielen muuton ajoittuminen sopii hyvin yhteen lajin esiintymiskuvan kanssa Euroopassa, sillä kaikki Euroopan havainnot ovat lokakuulta. Läntiseltä palearktiselältä alueelta tunnetaan vain kuusi havaintoa sinisatakielestä, Pohjoismaista ei ainoatakaan. Ensimmäinen havainto koski ensimmäisen syksyn naarasta, joka rengastettiin Kanaalisaarilla 27.10.1975. Seuraavat havainnot tehtiin 25 vuotta myöhemmin;

18.10.2000 rengastettiin nuori koiras Espanjassa, ja viisi päivää myöhemmin 23.10.2000 tehtiin Englannissa hyvin dokumentoitu maastohavainto naaras-pukuisesta linnusta. Vuonna 2001 valokuvattiin 2. lokakuuta Orkneysaarilta Skotlannista ensimmäisen syksyn koiras ja 1.10.2011 löydettiin nuori 1kv naaras kuolleena Shetlanninsaarilta Skotlannista. Euroopan tuorein havainto koskee 8.10.2017 Orkneysaarilta Skotlannista löydettyä ja rengastettua vanhaa +1kv koirasta.

MÄÄRITTÄMINEN

Yleistä

Sinisatakieli on verraten pienikokoinen mutta kompaktinoloinen, lyhytpyrstöinen ja pitkäjalkainen satakielilaji, jonka arkuudesta huolimatta havaitsee useimmiten tepastelemassa maassa lehtien ja karikkeen seassa. Kooltaan sinisatakieli on punarinnan tai sinipyrstön luokkaa, mutta sen siivet ja erityisesti

Keväisen vanhan +2kv sinisatakielikoiraan pyrstö on tunnusomainen ja se poikkeaa selvästi naaraiden ja nuorten koiraiden pyrstöstä. Keskimmäiset pyrstösulat sekä muiden pyrstösulkien ulkohöytyjen ulkoreunukset ovat yläpinnalta melko voimakkaan siniset, sisähöytyjen ollessa mustat. Alapinnalta pyrstösulat näyttävät myös mustilta. Lisäksi vanhan linnun pyrstösulat ovat muodoltaan leveät, karkiosastaan pyöristyneet, jopa talttamaiset. Huomaa myös vanhalle koiralle ominaiset syvän kirkkaansiniset pyrstön yläpeitinhöyhenet sekä silmiinpistävän lumivalkeat pyrstön alapeitinhöyhenet. © Hannu Huhtinen, Venäjä, kesäkuu 2019.

pyrstö ovat huomattavasti lyhyemmät ja jalat selvästi pidemmät. Sinisatakielen pää vaikuttaa suurelta ja sen nokka on melko tukeva mutta teräväkärkinen. Koiras on selkäpuolelta syvänsininen, sillä on päässä musta maski ja vatsapuoli on kokonaisuudessaan puhtaanvalkoinen. Naaras on selkäpuolelta oliivinvruskea ja vatsapuolelta beigenvalkea. Naaraan usein kellansävyiseen rintaan ja kupeille muodostuu tyypillisesti tummempaa suomumaista kuviointia.

Muuntelu alalajien *cyane* ja *bochaiensis* välillä on vähäistä, mutta itäisempi *bochaiensis* on periaatteessa nimialalajia aavistuksen tummempi ja keskimäärin hieman lyhytsiipisempi. Tummuusero koskee sekä koiraan että naaraan pään ja selkäpuolen väritystä. Laajan muuntelun vuoksi ero ei ole kuitenkaan kovin selvä, ei edes kädessä määritettäessä. Sen sijaan Japanissa pesivä *nechaevi* eroaa mantereen alalajeista suuremman koon ja siipikaavion perusteella. *Nechaevin* toiseksi uloin käsisulka p2 ei ole lyhyempi kuin kuudenneksi uloin p6 toisin kuin *cyanella* ja *bochaiensis*-sella. Väritykseltään *nechaevi* on sinisatakielen tummemmasta päästä muistuttaen siten *bochaiensis*ta.

Tässä artikkelissa esitellään Eurooppaan todennäköisimmin harhautuvan läntisimmän ja pohjoisimman nimialalajin sinisatakielen määrittämistä.

Osa nuorista koiraista saa loppukesän postjuvenaalisisessa sulkasadossa ruumiinhöyhenen osalta hyvin edistyneeltä koiraalta näyttävän höyhenpuvun, jolloin sen erottaminen nuorista naaraista on suoraviivaista. Vaihutuneet höyhenet selässä, yläperässä ja pyrstön yläpeitinhöyhenissä sekä hartioilla ja siiven peitinhöyhenissä ovat kirkkaansiniset ja sekä päälle että esimerkiksi kaulan sivuille vaihdetut höyhenetkin ovat selvästi siniharmaat. Erikoiseksi tämän puvun tekee se, että myös nuoruuspuvusta jäljellä olevat vaihtumattomat siipisulat, uloimmat kyynärsiiven isot peitinhöyhenet sekä käsisulkien peitinhöyhenet ja alulan höyhenet ovat ainakin ulkohöydyistään selvästi sinertävät, täysin naaraista poikkeavat. Huomaa kuitenkin nuoruuspuvun uloimpien isojen peitinhöyhenen vaaleankeltaiset karkiosat. © Gabriel Norevik, Kiina, syyskuu 2013. >>

Sulkasato

Nuorten lintujen postjuvenaalinen sulkasato tapahtuu ruumiinhöyhenten osalta heti pesästä lähdön jälkeen, ennen syysmuuton alkua, joten kokonaan täplikkäitä nuoria lintuja ei voi nähdä pesimäpaikkojen ulkopuolella. Tämän vuoksi kokonaan nuoruuspukuiset linnut jätetään tässä artikkelissa käsittelemättä. Heinäkuun ja elokuun puolivälin väliselle ajalle ajoittuva osittainen postjuvenaalinen sulkasato käsittää myös siiven pienet ja keskimmaiset peitinhöyhenet sekä vaihtelevan määrän sisimpiä isoja peitinhöyheniä. Joskus harvoin voi tässä sulkasadossa vaihtua myös yksittäinen tertiaali tai pyrstösulkia, mutta periaatteessa ensimmäisen syksyn linnut voidaan helposti määrittää nuoruuspuvun pyrstön, siipisulkien, tertiaalien sekä siiven uloimpien isojen peitinhöyhenten perusteella.

Osa ensimmäisen syksyn nuorista koiraista saa ruumiinhöyhenten postjuvenaalisessa sulkasadossa hyvin naarasta muistuttavan lämpimän oliivinruskean puvun. Yleensä näiden lintujen siipisulatkin ovat niin naarasmaiset, että tällaisten yksilöiden määrittäminen sukupuolelleen on ainakin maastossa haastavaa. Nuoresta naaraasta poiketen, vaihtuneet siiven sisimmät isot peitinhöyhenet ovat selvästi sinertävän sävyiset eivätkä tasaisen oliivinruskeat ja pyrstön yläpeitinhöyhenet ovat kokonaan tasaisen siniset. Huomaa myös nuorille sinisatakielille tyypillinen kellertävä rinta, jonka höyheniin muodostuu tummanruskeat reunukset.
© Hannu Huhtinen, Kiina, syyskuu 2017.

Nuorten ensimmäisen talven lintujen pesintää edeltävä osittainen sulkasato pääosin tammi–maaliskuussa on laajuudeltaan vaihteleva, mutta se käsittää tyypillisesti pään, niskan, kurkun ja rinnan, vaihtelevan määrän selkäpuolen höyheniä sekä satunnaisesti tertiaalit ja pyrstön. Vanhojen lintujen pesinnän jälkeinen täydellinen sulkasato ajoittuu heinäkuun puolivälin ja elokuun alun väliselle ajalle ennen syysmuuton alkamista ja tällöin linnut ovat lähes lentokyvyttömiä. Tämän lisäksi talvelle ajoittuva vanhojen lintujen pesintää edeltävä osittainen sulkasato käsittää pään ja ruumiinhöyhenten lisäksi siiven pienet ja keskimmaiset peitinhöyhenet sekä tertiaalit.

Äänet

Sinisatakieleltä yleisimmin kuultava kutsu- tai varoitustaani on melko matala, lyhyt mutta voimakas sävyltään hieman sinirinnan tai jopa kivitaskun kutsuääntä muistuttava taksutus ”tak” tai ”tsak”, jota lintu toistaa joko yksiosaisena tai useampitavuisena ”tsak-tsak-tsak”. Yhteysääni kuvataan lyhyenä, ohuena ja terävänä ”tsit”-ääninä, jota lintu voi myös toistaa useampiosaisena ja myös yhdessä ”tsak”-äänien kanssa. Joskus sinisatakieli voi myös päästää pitkän, riipaisevan ja äkäisen varoituksen ”ksreeek”.

Vanha koiras

Tuoreessa puvussa vanhan koiraan selkäpuoli on päälaen etuosasta yläperään sekä korvanpeitinhöyhenten ja kaulansivujen alueelta kokonaisuudessaan syvänsininen. Myös siiven peitinhöyhenten ulkohöydyt ovat syvänsiniset, mutta erityisesti isojen peitinhöyhenten ja käsisulkien peitinhöyhenten sisähöydyt ovat himmeänmustat. Siipisulkien ulkohöydyt ja tertiaalit ovat myös syvänsiniset, joskin uloimpien käsisulkien ulko-reunukset ovat satunnaisesti harmaansiniset. Käsi- ja kynnärsulkien sisähöydyt ovat tyypillisesti mattamustat, ja siiven alapeitinhöyhenet sekä kainalohöyhenet ovat tummanharmaat sinisin karkkiosin.

Sinisatakielikoiraan ohjas, korvanpeitinhöyhenten

Talven ruumiinhöyheniä koskevan osittaisen sulkasadon seurauksena muistuttaa sinisatakielikoiras toisen kalenterivuoden keväällä pitkälti vanhaa koirasta, eikä sekoittamismahdollisuutta naaraaseen enää ole. Talven sulkasadon laajuus muuntelee runsaasti ja siksi osa 2kv koiraista onkin erotettavissa vanhoista enää nuoruuspuvusta jäljellä olevista siipisulista sekä vaihtumattomista siiven isoista peitinhöyhenistä, käsisulkien peitinhöyhenistä ja alulasta. Kuvan yksilö on talven sulkasadossa vaihtanut ainoastaan pään höyheniä sekä muutaman yksittäisen kirkkaansinisen etuselän höyhenen ja hartiahöyhenen, muiden ollessa jäänteinä jo kuluneesta, mutta edellisen syksyn melko edistyneestä postjuvenaalisesta puvusta. Huomaa edistyneestä sinertävästä nuoruuspuvusta jäljellä olevat siipisulat ja tertiaalit, joissa vielä jäljellä pienet vaaleat kärkitäplät. Ko. yksilö on myös loppukesän postjuvenaalisessa sulkasadossa vaihtuneiden siiven sisimpien isojen peitinhöyhenten lisäksi vaihtanut poikkeuksellisesti pari keskimmäistä isoa peitinhöyhentä ilmeisesti talven osittaisessa tyypillisesti vain ruumiinhöyheniä koskevassa sulkasadossa. © Hannu Huhtinen, Venäjä, kesäkuu 2019.

Vanha syksyinen sinisatakielinaaras muistuttaa päällisin puolin nuorta koirasta, sillä sen pyrstösulat ja pyrstön ylapeitinhöyhenet ovat usein kokonaisuudessaan kirkkaansiniset. Vanhan naaraan selkäpuoli on tasaisen harmaanruskea siipisulkien ollessa voimakkaasti lämpimämmän oliivinsävyiset, eikä siiven peitinhöyhenissäkään ole viitteitä sinisestä värisävystä. Kaikki siiven isot peitinhöyhenet ovat samaa sukupolvea, eikä niihin muodostu nuoruuspuvun höyhenille tyypillisiä ruosteenruskeita kärkitäpliä. Naaraan rinta on usein kellertävän sävyinen ja rinnan höyhenen tummanruskeiden reunusten vuoksi rintaan muodostuu vaihtelevan voimakkaalta näyttävä suomumainen kuvio. Syksyllä myös vanhojen lintujen nokka on vaaleampi kuin keväällä, mutta tyviosan värisävy on ennemminkin harmaa eikä niin vaaleanpunainen kuin nuorilla.
© Hannu Huhtinen, Kiina, syyskuu 2017.

etuosa sekä kaulansivut ovat mustat, ja näiden muodostama musta maski jatkuu leveänä myös rinnan sivuille ja kupeiden etuosaan. Mustan värin voimakkuus ja laajuus tuntuu vaihtelevan jonkin verran yksilöiden välillä sen keskittyessä toisilla lähinnä ohjaiseen ja jatkuessa toisilla leveänä juovana kupeiden etuosaan asti. Posket voivat harvoin olla yhtä sinertävät kuin korvanpeitinhöyhenten takaosat. Vanhan koiraan kurkku, kaula ja vatsapuoli pyrstön alapeitinhöyheniin asti ovat yleensä puhtaanvalkoiset, joskus harvoin rinnassa on aavistus buffin sävyä. Kupeet ja jalkojen höyhenys ovat vaalean siniharmaat tai aavistuksen ruskeansiniset. Koiraan keskimääräinen pyrstösulkapari ja uloimpien pyrstösulkien ulkohöydyt ovat selvästi sinertävät vaikka muuten pyrstö onkin melko himmeänmusta. Kuluneessa puvussa selkäpuoli näyttää usein kiiltävänsiniseltä, mutta sulkasadon aikana höyhenten ja sulkien harmahtavat tyviosat voivat tehdä puvusta epätasaisesti laikukkaan.

Paljaista osista koiraan iiris on tummanruskea ja nokka kokonaisuudessaan mustahko, vaikka syksyllä ja talvella alanokan tyviosaa voi olla aavistuksen vaaleampi. Jalat ovat silminpistävän lihanväriset, joskus jopa kirkkaan vaaleanpunaiset.

Nuori koiras

Ensimmäisen syksyn nuori koiras on pääpiirteissään vanhan naaraan tyyppinen, vaikka sinisen värisävyn määrä vaihteleekin runsaasti. Joillain yksilöillä selkäpuoli on oliivinruskea, mutta yläperä ja pyrstö ovat kirkkaansiniset. Toisilla taas koko selkäpuoli on pyrstöön asti sinisävytteisen oliivinruskea, ja joillain yksilöillä on selkäpuolen lisäksi myös siiven peitinhöyhenten pohjaväri oliivinruskea, mutta näiden kärkiosat ovat kuitenkin sinertävät ja tämä sinertävä värisävy voi jatkua myös hartiahöyheniin. Joskus sininen sävy hartiahöyhenissä ja siiven vaihtuneissa pienissä ja keskimäisissä peitinhöyhenissä voi olla jopa yhtä kirkas kuin vanhalla koiraalla ja silloin vaihtuneet höyhenet eroavat vanhan linnun höyhenistä ainoastaan niiden harmaanruskeiden kärkiosien perusteella. Myös nuoren koiraan alula ja käsisulkien peitinhöyhenet ovat tyypillisesti harmaanruskeat ja siipisulissa on rusehtavat reunukset. Ensimmäisen syksyn koiras jättää myös sulkimatta valtaosan siiven isoista peitinhöyhenistä ja siten sisimmät vaihtuneet, vanhan koiraan peitinhöyheniä muistuttavat höyhenet kontrastoituvat varsin selvästi uloimpiin vaihtumattomiin, ruosteenruskeakärkisiin höyheniin. Lienee syytä korostaa, että nuorten koiraiden nuoruuspuvu muuntelee erittäin paljon, hieman samaan tapaan kuin siperianrastaalla, ja joillain koirilla voivat nuoruuspuvun isojen peitinhöyhenten ulkohöydyt olla vaalean sinisävytteiset tai jopa melko syvänsiniset.

Ensimmäisen syksyn koiraan päälaki, pään sivut ja niska ovat satunnaisesti sinisävytteiset ja joskus päässä voi heikosti erottua rusehtava silmäkulmajuovan aihe. Kurkku ja rinta ovat pohjaväritään buffinsävyiset ja tälle alueelle muodostuu vaihtelevan voimakkaita tummempia juovia tai suomumaisia kuvioita, joskus vain heikkoa himmeänruskeaa täplitystä. Nuoren koiraan rinnan kuviointi on tyypillisesti heikompaa kuin vanhoilla naarailla. Ensimmäisen syksyn koiraan nokka on harmaanruskeaa, alanokan tyviosa on vaaleanpunainen tai valkea. Jalat ovat tyypillisesti hailakan vaaleapunaiset.

Toisen kalenterivuoden keväänä, talven ensimmäisen pesintää edeltävän osittaisen sulkasadon seurauksena, nuoret koiraat

Vanha keväinen +2kv sinisatakielinaaras muuntelee runsaasti, mutta yleisväritykseltään se on tyypillisesti tasaisen oliivinruskeaa. Päälaen etuosa sekä korvanpeitinhöyhenet ovat usein hieman lämpimänruskeat ja kuten kuvan linnulla, rinta voi olla jopa varsin kuvioton vaikka pohjaväri onkin keltävä. Myös pyrstösulkien väritys muuntelee ja tälläkin yksilöllä heikko siniharmaa värisävy rajoittuu vain pyrstön yläpeitinhöyheniin sekä pyrstösulkien ulkohöytyihin, korostuneemmin sulkien tyviosassa. Huomaa myös siipisulkien ulkohöytyjen voimakkaan oliivinruskeaa väriä sekä samaa sukupolvea olevat siiven isot peitinhöyhenet ilman nuorelle linnulle ominaisia vaaleampia kärkikuvioita.
© Hannu Huhtinen, Venäjä, kesäkuu 2019.

Jotkut keväiset vanhat +2kv naaraat ovat yleisväriltään melko harmahtavia, jopa aavistuksen sinertävänharmaita, eivätkä lainkaan niin lämpimän oliivinruskeita kuin yleensä. Kuvan linnun pyrstön yläpeitinhöyhenet ovat kuitenkin syvänsiniset ja pyrstösulkien ulkohöydytkin ovat selvästi sinertävät. Vanhalle linnulle tyypillisesti siiven isot peitinhöyhenet ovat samaa sukupolvea ilman nuorelle linnulle ominaisia vaaleampia kärkitäpliä ja esimerkiksi käsisulkien peitinhöyhenet ovat leveät ja pyöreäpäiset. Huomaa myös kuvan linnun osittainen leukistisuus: valkeita höyheniä näyttäisi olevan ainakin otsassa, hartioilla ja yläperässä. © Hannu Huhtinen, Venäjä, kesäkuu 2019.

muistuttavat ruumiinhöyhenten osalta vanhaa koirasta, joten keväällä sukupuolen määrittäminen ei enää tuota ongelmia. Tämän jälkeen nuoruuspuvusta on yleensä jäljellä vain pyrstö, siipisulat, tertiiaalit, alula, käsisulkien peitinhöyhenet ja uloimmat siiven isot peitinhöyhenet, jotka ovat kuluneisuuden vuoksi himmeän harmaanruskeita, kontrastoituen muuten siniseen selkäpuoleen ja vaihtuneisiin pieniin, keskimmäisiin ja sisimpiin isoihin peitinhöyheniin. Lisäksi vaihtumattomissa uloimmissa isoissa peitinhöyhenissä on usein vielä ainakin heikosti erotettavissa ruosteensuskeat kärkitäplien aiheet. Selkäpuolelle, erityisesti niskaan ja päälleen takaosaan sekä rintaan ja pyrstön

alapeitinhöyheniin voi satunnaisesti jäädä vaihtumattomia rusehtavia höyheniä tai höyhenten kärkiosia.

Vanha naaras

Vanha sinisatkielinaaras on tuoreessa puvussa selkäpuolelta, siiven peitinhöyhenistä, yläperästä ja pyrstön yläpeitinhöyhenistä tumman oliivinruskea, joskus hieman harmaansävyinen. Päälleen etuosa ja silmänympärys voivat olla aavistuksen lämpimänruskeat, niska ja selkä voivat olla heikosti sinertävät ja yläperä sekä pyrstön yläpeitinhöyhenet siniharmaat tai jopa syvänsiniset. Naaraan pyrstö on tumman oliivinruskea, vaikka pyrstösulkien ulkoreunat ovatkin

siniset. Joillain naarailla pyrstö on kokonaisuudessaan tumman oliivinruskea täysin ilman sinistä värisävyä. Naaraan siiven peitinhöyhenet ovat tasaisen ruskeat tai oliivinruskeat, mutta sisähöydyistään tumman harmaanruskeat käsisulkien peitinhöyhenet, siipisulat ja erityisesti tertiaalit ovat leveästi oliivinruskeareunuksiset. Siiven alapeitinhöyhenet ja kainalohöyhenet ovat vaalean buffinruskeat.

Joillain naarailla voi olla epäselvärajainen silmäkulmajuovan aihe nokan tyveltä silmän tasalle ja tyypillisesti vaalea silmärengas voi olla himmeän buffinvärisen tai heikosti rusehtavan täplikäs. Pään sivuilla ohjas ja korvanpeitinhöyhenet ovat oliivinruskeat ja niissä on usein heikkoa vaaleampaa täplitystä. Naaraan kurkku ja kaula ovat valkeat, usein hieman buffinsävyiset, ja tälle alueelle muodostuu usein heikkoja tummempia täpliä tai juovia, voimakkaimmin kurkun keskiosaan ja kaulan sivuille. Rinnan pohjaväri on tyypillisesti valkea, joskus selvästi kellertävämpi, erityisesti rinnan sivuilla ja kupeilla. Tälle höyhenalueelle, voimakkaimmin rinnan sivuille, muodostuu höyhenen kärkeen oliivinruskeita suomumaisia tai kuunsirpinmuotoisia kuvioita. Vatsan keskiosaa ja pyrstön alapeitinhöyhenet ovat sen sijaan melko puhtaanvalkoiset. Vanhan naaraan paljaat osat ovat kuten vanhalla koiralla: iiris on tummanruskea, nokka mustahko ja jalat tyypillisesti erittäin vaaleat, hailakan vaaleanpunaiset.

Nuori naaras

Nuori tuoreessa puvussa oleva syksyinen naaras muistuttaa ruumiinhöyhenen postjuvenaalisien sulkasadon jälkeen vanhaa naarasta, mutta on helposti määritettävissä iälleen nuoruuspuvun siipisulkien, pyrstön, uloimpien isojen peitinhöyhenen ja tertiaalien perusteella. Erityisesti nuoruuspuvun isojen peitinhöyhenen ja tertiaalien kärkiin muodostuvat ruosteenruskeat täplät erottavat ne vanhan linnun tasaisen oliivinruskeista höyhenistä. Nuoren naaraan selkäpuoli pyrstön yläpeitinhöyheniin asti on ruskea tai tumman oliivinruskea. Pystö on tyypillisesti himmeän oliivinruskea,

Tyypillisesti syksyinen nuori sinisatakielinaaras on kauttaaltaan oliivinruskea ilman minkäänlaisia sinertäviä värisävyjä höyhenpuvussa. Tällaisen yksilön määrittäminen sukupuolelleen on suoraviivaista, sillä koiralla olisi vähintään vaihtuneissa sisimmissä isoissa peitinhöyhenissä sinistä sävyä. Joillain nuorilla naarailla voi olla aavistus siniharmaata esimerkiksi pyrstösulkien tyviosassa, pyrstön yläpeitinhöyhenissä ja yläperässä, mutta silloin näissä höyhenissä on leveät lämpimän oliivinruskeat reunukset. © Hannu Huhtinen, Kiina, syyskuu 2017.

Tämä ensimmäisen syksyn nuori naaras on osittain epätypillinen, sillä nuoreksi naaraaksi sen pyrstön yläpeitinhöyhenet ovat suhteellisen voimakkaasti sinikeskustaiset. Tällaisilla nuorilla naarailla pyrstön yläpeitinhöyheniin muodostuu kuitenkin erittäin leveältä ruskeat reunukset. Huomaa myös, että vaihtuneet sisimmät isot peitinhöyhenet ovat tasaisen oliivinruskeat ilman koiraille ominaista sinistä värisävyä. Kuvan yksilöllä myös rinta on normaalia voimakkaammin tumman suomukuvioinen. © Hannu Huhtinen, Kiina, syyskuu 2017.

Kuten vanhalla naaraalla, myös keväisen 2kv naaraan yleisväri on tyypillisesti tasaisen oliivinruskea, joskus päälaen etuosasta hieman lämpimämmän sävyinen. Vatsapuoli on usein rinnasta voimakkaan kellertävä, mutta keltainen värisävy jatkuu satunnaisesti myös kaulalle ja kurkkuun sekä laikuttaisempana kupeille, alaperään ja pyrstön alapeitinhöyheniin. Rintaan muodostuu tummista höyhenten reunuksista vaihtelevan voimakas suomumainen kuvio. Siivellä on havaittavissa tasaisen oliivinruskeat vaihtuneet sisimmät isot peitinhöyhenet sekä nuoruuspuvusta jäljellä olevat uloimmat isot peitinhöyhenet, joissa on selvästi ruotia pitkin höyhenten tyviosaa kohti leviävät vaaleat kärkitäplät. Huomaa myös selvästi sinertävä värisävy pyrstösulissa sekä pisimmissä pyrstön yläpeitinhöyhenissä, joista rusehtavat reunukset ovat jo lähes kuluneet pois. © Hannu Huhtinen, Venäjä, kesäkuu 2019.

Myös osa nuorista 2kv naaraista on yleisväreiltään mitänsanomattoman ruskeanharmaita, ja tällaisten lintujen tunteminen jopa sinisatakieleksi voi olla hankalaa. Puvusta puuttuvat käytännössä kaikki siniset värisävyt, mutta rintaan muodostuu kuitenkin sinisatakielille tyyppinen suomumainen kuvio. Huomaa myös, että nuoren linnun vaalea nokka on tummunut täysin mustaksi 2kv kevääseen mennessä.

© Hannu Huhtinen, Venäjä, kesäkuu 2019.

joillain yksilöillä voi olla sinertävää tai siniharmaata pyrstön tyviosassa. Tämä väri voi jatkua myös pyrstön yläpeitinhöyheniin ja yläperään, muttei koskaan hartiahöyheniin tai siiven peitinhöyheniin kuten nuorella koiralla.

Ensimmäisen talven pesintää edeltävän sulkasadon jälkeen keväiset 2kv naaraat ovat periaatteessa samannäköisiä kuin syksylläkin, vaikka kuluneisuuseroja vaihtumattomien ja vaihtuneiden höyhenien välillä onkin joskus mahdollista havaita. Osa 2kv naaraista muistuttaa selkäpuolelta enemmän ensimmäisen syksyn sinisensävyisiä koiraita, mutta niiden pyrstösulat, pyrstön yläpeitinhöyhenet sekä vaihtuneet siiven isot peitinhöyhenet ovat silti naarastyyppiset. Nuoren naaraan paljaiden osien väritys on kuten

nuorella koiralla. Nokka on tummahko, mutta alonkan tyvi on tyyppisesti vaaleanpunertava ja jalat ovat hailakan vaaleanpunaiset.

KIITOKSET

Kiitokset **Zhang Linille** (Shanghai), Baikalin rengastusaseman henkilökunnalle (Burjatia), **Vladimir Loskotille** ja **Alexander Vesjolkinille** (Pietarin eläintieteellinen museo), **Pavel Tomkowichille** ja **Yaroslav Redkinille** (Moskovan eläintieteellinen museo), sekä **Magnus Hellströmille** ja **Gabriel Norevikille** asiantuntevista kommentteista ja **Roni Väisäselle**, **Sebastian Andrejefille** ja **Tomas Swahnille** avusta lintujen tutkimisessa.

>>

Sirittäjäsatakielen voi ainakin periaatteessa sekoittaa kaikkein rusehtavimpiin ja vatsapuolelta voimakaskuvioisimpiin sinisatakielinäaraisiin, mutta se on yleisvärisävyltään selvästi punertavamman ruskea. Punertava sävy on voimakkaimmillaan pisimmissä pyrstön yläpeitinhöyhenissä ja pyrstösulissa sekä siipisulkien, käsisulkien peitinhöyhenten ja kyynärsiiven isojen yläpeitinhöyhenten reunuksissa. Pystö on suhteessa hieman pidempi, nokka hennompi ja jalat lyhyemmät, kuin sinisatakielellä. Pohjaväritään valkealla vatsapuolella on sirittäjäsatakielellä voimakkaampaa ja kurkusta pidemmälle vatsaan jatkuva, tummista höyhenkärjistä muodostuvaa suomukuviointia. Kupeet ovat yleensä tasaisen harmaanruskeat. © Markus Lampinen, Venäjä, kesäkuu 2019.

KIRJALLISUUS

Bigas, D. & Gutierrez, R. 2000: The Siberian Blue Robin in Spain – the second Western Palearctic record. *Birding World* 13(10): 415-417.
 Brazil, M. 2009: *Birds of East Asia*. Helm Field Guides, London.
 Brown, P. 2001: The Siberian Blue Robin on Orkney. *Birding World* 14(10): 422-423.
 Clement, P. & Rose, C. 2015: *Robins and Chats*. Helm Identification Guides, London.
 Collar, N. (2019). Siberian Blue Robin (*Larvivora cyane*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona.
 Cramp, S., Simmons, K. E. L., Perrins, C. M. (toim.) 1977 – 1994: *The Birds of the Western Palearctic*. Vol. I – IX. Oxford University Press, Oxford.
 Duivendijk, N. V. 2011: *Advanced Bird ID Handbook The Western Palearctic*. New Holland Publishers, London.
 Foster, K. 2006: Siberian Blue Robin at Minsmere: new to Britain. *British Birds* 99(10): 517-520.

Leader, P. J. 2009: Aging and sexing of Asian chats: Siberian Rubythroat, Siberian Blue Robin, Rufous-tailed Robin and Red-flanked Bluetail. *British Birds* 102(9): 482-493.
 Rountree, F. R. G. 1977: Siberian Blue Robin: new to Europe. *British Birds* 70(9): 361-365.
 Shirihai, H. & Svensson, L. 2018: *Handbook of Western Palearctic Birds Vol I-II*. Christopher Helm, London.
 Svensson, L. 1997: Euroopan varpuslinnut: sukupuolen ja iänmääritys. *Lintutieto*, Jyväskylä.

